IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 24. Issue 01. Oktabr, 2026

XALQARO TERRORIZMGA QARSHI KURASHDA DAVLATLAR HAMKORLIGINING HUQUQIY MEXANIZMLARI

Botirov Jurat Nortoji o‘g‘li
Huquq magistri
Telefon: (95)8103242
E-mail: botirovjuratttt6437@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.23240156

Xalqaro terrorizm zamonaviy davrning eng xavfli transmilliy tahdidlaridan biri hisoblanadi. Terroristik faoliyat bir davlat hududi bilan cheklanib qolmay, bir nechta davlatlarning manfaatlari va xavfsizligiga ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli terrorizmga qarshi samarali kurashish faqat alohida davlatlarning ichki imkoniyatlari bilan emas, balki xalqaro hamkorlikning samarali huquqiy mexanizmlari orqali amalga oshiriladi. Bunda davlatlar o‘rtasida ishonch, tezkor muvofiqlashtirish va yagona huquqiy yondashuvning mavjudligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Xalqaro terrorizmga qarshi kurashning huquqiy asoslari Birlashgan Millatlar Tashkiloti doirasida qabul qilingan xalqaro konvensiyalar, BMT Xavfsizlik Kengashi rezolyutsiyalari va davlatlar o‘rtasidagi ikki hamda ko‘p tomonlama shartnomalardan iborat. BMT tomonidan terrorizmning turli ko‘rinishlariga qarshi qaratilgan universal xalqaro-huquqiy hujjatlar tizimi shakllantirilgan bo‘lib, ular davlatlarning ushbu sohadagi hamkorligi uchun muhim asos yaratadi. Mazkur hujjatlar terroristik jinoyatlarni jinoyat sifatida belgilash, ularni tergov qilish, aybdor shaxslarni javobgarlikka tortish va sud qarorlarini ijro etish bo‘yicha davlatlarga muayyan majburiyatlar yuklaydi.

Davlatlar hamkorligining asosiy huquqiy mexanizmlaridan biri ekstraditsiya hisoblanadi. Mazkur institut terroristik jinoyat sodir etgan shaxslarni javobgarlikka tortish maqsadida ularni bir davlatdan boshqa davlatga topshirishni nazarda tutadi. Ekstraditsiya jarayonida jinoyatning ikki davlatda ham jinoyat deb e’tirof etilishi, shaxsning huquqlari kafolatlanishi va topshirish uchun yetarli huquqiy asoslarning mavjudligi muhim hisoblanadi. Ayrim hollarda davlatlar o‘z fuqarolarini topshirish masalasida cheklovlar belgilashi mumkin, bunday vaziyatlarda esa jinoyatchini o‘z hududida sud qilish tamoyili qo‘llanadi.

Shu bilan birga, jinoyat ishlari bo‘yicha o‘zaro huquqiy yordam mexanizmi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu mexanizm orqali davlatlar dalillarni to‘plash, guvohlarni so‘roq qilish, hujjatlarni olish va boshqa protsessual harakatlarni amalga oshirishda bir-biriga ko‘maklashadi. O‘zaro huquqiy yordamning samaradorligi vakolatli organlar o‘rtasidagi bevosita aloqa, so‘rovlarni ko‘rib chiqish muddatlarining qisqaligi va huquqiy tartib-taomillarning aniq belgilanganiga bog‘liq. Elektron hujjat almashinuvi va videokonferensiya orqali so‘roq qilish kabi zamonaviy vositalardan foydalanish ham ushbu jarayonni tezlashtirishi mumkin.

Zamonaviy sharoitda terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurash xalqaro hamkorlikning alohida yo‘nalishiga aylangan. Terroristik tashkilotlarning moliyaviy manbalarini aniqlash, mablag‘larni muzlatish, moliyaviy operatsiyalar ustidan nazorat o‘rnatish va vakolatli organlar o‘rtasida axborot almashinuvi terrorizmga qarshi kurash samaradorligini oshiradi. Banklar, moliyaviy monitoring organlari va huquqni muhofaza qiluvchi tuzilmalar o‘rtasidagi hamkorlik

shubhali operatsiyalarni o‘z vaqtida aniqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, moliyaviy nazorat choralari qonuniylik, mutanosiblik va shaxslarning mulkiy huquqlarini himoya qilish tamoyillari asosida amalga oshirilishi lozim.

Axborot almashinuvi ham xalqaro hamkorlikning muhim tarkibiy qismidir. Terroristik guruhlarning harakatlanishi, ularning aloqa tarmoqlari, moliyaviy manbalari va ehtimoliy hujumlari to‘g‘risidagi ma’lumotlarni tezkor almashish jinoyatlarning oldini olishga xizmat qiladi. Biroq bunday ma’lumotlardan foydalanishda shaxsiy hayot daxlsizligi, ma’lumotlarni himoya qilish va noqonuniy ta’qibga yo‘l qo‘ymaslik kabi talablar ham ta’minlanishi kerak.

O‘zbekiston Respublikasi terrorizmga qarshi kurash sohasidagi xalqaro konvensiyalar ishtirokchisi sifatida xalqaro majburiyatlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilib kelmoqda. Mamlakatimizda terrorizmga qarshi kurashishning huquqiy asoslari takomillashtirilmoqda, xalqaro va mintaqaviy hamkorlik mexanizmlari rivojlantirilmoqda. Huquqni muhofaza qiluvchi organlarning xorijiy hamkasblar bilan hamkorligi, qo‘shma tadbirlar o‘tkazilishi va mutaxassislar malakasini oshirish ushbu yo‘nalishdagi amaliy ishlarning muhim qismidir.

Terrorizmga qarshi kurash jarayonida inson huquqlari va asosiy erkinliklarini ta’minlash masalasiga alohida e’tibor qaratish zarur. Terrorizmga qarshi choralar qonuniy, asoslangan va mutanosib bo‘lishi, shaxsning aybi sud tomonidan isbotlanmaguncha aybsiz hisoblanishi hamda qiynoqlarga yo‘l qo‘yilmasligi kerak. Xalqaro hamkorlikning huquqiy mexanizmlari xavfsizlikni ta’minlash bilan bir qatorda adolatli sudlov va inson huquqlarini himoya qilish standartlariga ham mos kelishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, xalqaro terrorizmga qarshi kurash samaradorligi davlatlar o‘rtasidagi huquqiy hamkorlik darajasiga bevosita bog‘liq. Ekstraditsiya, o‘zaro huquqiy yordam, tezkor axborot almashinuvi va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurash mexanizmlarini takomillashtirish xalqaro xavfsizlikni ta’minlashning muhim omili hisoblanadi. Kelgusida davlatlar o‘rtasidagi shartnomaviy bazani kengaytirish, vakolatli organlar faoliyatini muvofiqlashtirish, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish va inson huquqlarini ta’minlashga qaratilgan kafolatlarni kuchaytirish xalqaro terrorizmga qarshi kurashning huquqiy samaradorligini yanada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. BMT Ustavi. – San-Fransisko, 1945.
2. Terrorizmni moliyalashtirishga qarshi xalqaro konvensiya. – Nyu-York, 1999.
3. BMT Global aksilterror strategiyasi. – 2006.
4. O‘zbekiston Respublikasining «Terrorizmga qarshi kurash to‘g‘risida»gi Qonuni.
5. O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi.